

36

87

ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

30 ԵՆ 25 ԱՄԵԱՑ ՅՈՐԵՆԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Կենսագրական գիծեր)

371Գ

Գ-47

1929

Պր. Պ. Պալըզեան Յար Պօրիս, 89
Ս Ո Յ Ի Ա

3714
9-47

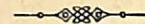
1 MAR 2010

ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑՁԱԿԱՆ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

30 ԵՆ 25 ԱՄՆԱՅ ՅՈՐԵԼՆԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Կենսագրական գիծեր)

1929

Տպագր. Պ. Պալըզեան Յար Պօրիս, 89
Ս Ո Ֆ Ի Ա

18 MAR 2013

1 MAR 2010

4079-88

(18187-59)

ՅՈՐԵԼԵԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ԶԿԱՐԸ

ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊԻ
 ՅՈՐԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ
Comité Central de Jubilé de KEVORK MESROB

Նախագահ՝ Տ. Ստեփաննոս Արք. Բովակիմեան
 Ասեմապետ՝ Տիար Ա. Սուքիասեան
 Ասեմադպիր՝ Տիար Օ. Տէր Սարգիսեան
 Գանձապետ՝ Տիար Արամ Աժեքեան

Ա Ն Դ Ա Մ Ն Ե Ր

Արժ. Տ. Սարգիս Ա. քհ. Ղարիպեան
 Արժ. Տ. Մեսրոպ Ա. քհ. Անտոնեան
 Արժ. Տ. Խորէն Ա. քհ. Ճամճեան
 Վեր. Յակոբ Շահվէլէտեան
 Տիար Արտաշէս Հալըճեան
 Տիար Բարսեղ Դաւիթեան
 Տօքթ. Բ. Եագմաճեան
 Գնդապետ Գաբրիէլ Պօյաճեան
 Տիար Գարեգին Նժդեհ
 Տիար Դրիգոր Զաքարեան
 Տիար Երուանդ Ղուկասեան
 Տիար Զարեհ Պլպուլ

Ա Ն Դ Ա Մ Ն Ե Ր

Տիար Խաչիկ Կարապետեան
 Տիկին Հայկուհի Ազթէրեան
 Տիար Յակոբ Մարթաեան
 Տիար Յարութիւն Փափազեան
 Տիար Յարութիւն Պօղոսեան
 Տիկին Նուարդ Անդրանիկ
 Տիար Պետրոս Աֆէեան
 Տիար Պետրոս Թօփաքալաշեան
 Տիար Սեդրակ Գարալեան
 Տիար Վահան Փարաւազեան
 Տիար Տիրան Մուրատեան
 Տիար Ռուբէն Տէրտէրեան

Ե Ր Կ ՈՒ Խ Օ Ս Ք

Դէորդ Մեսրոպի Յորելեանական Կեդրոնական Յանձնաժողովս, հրա-
 տարակութեան տալով յարգելի Յորելեարին նուիրուած այս գրքոյկը, կը
 խորհինք թէ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլանք Հայ Մշակոյթին:
 Դէորդ Մեսրոպ հայ մտաւորական մըն է, որ իր ետեւէն կը թողու լու-
 սաւոր գիծ մը: Հետեւաբար անոր կեանքը կը պատկանի հայ պատմու-
 թեան, որու համար ատաղձ կը հայթայթենք, որքան հնար է առարկա-
 յօրէն միայն իրողութիւնները թուելով, առանց գովեստի շքեղ դափնի-
 ներ հիւսելու անոր ծաւտին, չվիրաւորելու համար անոր համեստութիւնը:

Միւս կողմէ Յորելեանական Յանձնաժողովիս կոչը արդէն իսկ գե-
 ղեցիկ արծագանգ մը գտած ըլլալով ինչպէս հայ մամուլին նոյնպէս եւ
 հայ մտաւորական աշխարհին մէջ, յոյս ունինք որ մեզի ծայնակից պի-
 տի ըլլան շատերը, յարգելի Յորելեարին բոլոր բարեկամներն ու գնա-
 հատողները, աշակերտներն ու աշակերտուհիները եւ պիտի բերեն իրենց
 բարոյական ու նիւթական գնահատանքը սիրուած Յորելեարին:

Եթէ արգելիչ պատճառ մը չըլլայ, Յանձնաժողովս որոշած է Դէ-
 օրդ Մեսրոպի ի պատիւ հանդիսութեանց օր դարձնել յառաջիկայ Մայիս
 26 Կիրակի, 1929:

Այս գրքոյկի պատրաստութեան աշխատանքին համար մեր շնոր-
 հակալիքը կը յայտնենք մեր անդամներէն Տիար Խաչիկ Կարապետեանի:
 ՅՈՐԵԼ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ընդունած ենք Պատուարժան Յանձնախումբիդ 15 Նոյեմբեր 1928 թուակիր, համար 13 նամակը, որով, ներկայ տարւոյ Մայիսի մեջ. Մեծայարգ Տիար Գեորգ Մեսրոպի գրական գործունեութեան 25 ամեայ Յոբելեանը տօնելու Ձեր ձեռնարկը կը տեղեկացնէիք:

Տիար Գեորգ Մեսրոպ, երկա՛ր տարիներէ ի վեր նուիրելով իր կեանքը Հայ Գրականութեան, Հայ Պատմութեան, եւ մասնաւորաբար Հայ Ուսուցչութեան, ցոյց տուաւ արդիւնաւոր գործունեութիւն մը, եւ իր հեղինակած Դասագիրքերովն ալ մանաւանդ՝ մեծապէս օգտակար հանդիսացաւ մասադասի Հայ Սերունդին: Իսկ վերջին տարիներս, օտար երկրի մէջ հիմնադիրն ըլլալով ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ, Ազգին նուիրեց եւ կը շարունակէ նուիրել Հայ զգացումներով զարգացած երիտասարդութիւն մը:

Պէտք է խոստովանիլ նաեւ որ, Տիար Գեորգ Մեսրոպի այս արդիւնաւոր կեանքը պատիւ մըն է՝ երուսաղէմի եւ Արմաշի Դպրեմանոց կրկնակ հաստատութեանց, նկատելով որ անոց մէջ առած է Նա իր երկրորդական ուսումները:

Կ'Օրհնենք Յարգելի Յոբելեարը, կը գնահատենք իր բեղմնաւոր կեանքը, մաղթելով միանգամայն գրչի արդիւնաւորութիւն եւ յառատութիւն ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ:

Նուիրելով մեր Հայրական Օրհնութիւնները նաեւ Պատուարժան Յոբելեանական Յանձնախումբիդ:

Ողջունիւ սիրոյ, Աղօթարար

ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Երանոս Գալստիան

Ազնուամեծար

Տ Ի Ա Ր Ս. Ս Ո Ւ Ք Ի Ա Ս Ե Ա Ն

Ասեմապետ Գ. Մեսրոպի Յոբելեանական Յանձնաժողովի

՝ի Ս Ո Ք Ի ա

Պատ. Յանձնաժողովիդ նախընթաց տարւոյ Նոյմ. 15
բուականաւ ուղղած գրութեան մեծ ուրախութեամբ տե-
ղեկացանք որ որոշուեալ է տօնել առաջիկայ Մայիսին
Տիար Գ. Մեսրոպի գրական եւ կրթական գործունեութեան
երեսնամեակը, ու կը փութանք շնորհաւորել Պատուարժան
Յանձնաժողովիդ իր այս ձեռնարկին համար, ըստ որում
յարգելի Յոբելեարը, որուն երկարամեայ ու բազմօգուտ
ծառայութիւնները՝ թէ՛ իբր ուսուցիչ եւ թէ՛ իբր հեղի-
նակ դասագրոց, մօտէն ծանօթ են մեզի, արժանի է ըստ
ամենայնի բաջալերանքի ու վարձատրութեան:

Կը մաղթենք որ Պրն. Գ. Մեսրոպ սակաւին երկար
տարիներ ՝ի վիճակի ըլլայ իր այնքան օգտակար ծառա-
յութիւնները ի սպաս դնելու ազգ. մանկեւոյն դաստիա-
րակութեան գործին, որուն նուիրուած է մեծ անձնուի-
րութեամբ: Նոյնպէս կը մաղթենք որ Պատ. Յանձնաժողովիդ
զանքերը պսակուին փափաքուած արդիւնքներով:

Մնամք ողջունելու եւ օրհնութեամբ՝

Աղօթարար

ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Արեւիկայի Եպիսկոպոս

զնուամեծար

ՏԻԱՐ Ս. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Ատենապետ Գեորգ Մեսրոպի

Յոթելեանական Կեդր. Յանձնաժողովի

Ա. Ս. Մ.

Ազն. Տիար

Մերի անհուն գոհունակութեամբ կուգանք յայտնել քե՛ր Պատուարժան Յանձնաժողովիդ առաջադրութիւնը Տիար Գեորգ Մեսրոպի երեսնամեայ Գրական Եւ Ուսուցչական Յոբելեանը տօնելու համար կը զօնենք ծափահարելի։

Տիար Գեորգ Մեսրոպ շատ կանուխ ժամանակէ ծանօթ է մեզ՝ նախկին վիճակիս մէկ արժանաւոր որդին, որ երկար տարիներէ ի վեր բազմավասակ ծառայութեամբ օգտակար հանդիսացած է ազգային մանկէտոյն դաստիարակութեան յոյժ կենսական գործին, նուիրուով ոգի ի բոլին ազգաշէն գաղափարի մը, ան եղած է մեր յանախակի օրհնութեանց արժանի զաւակ մը։ Իբրեւ հայ մտաւորական մը Տիար Գեորգ Մեսրոպ ո՛չ միայն եղած է նւարիտ ուսուցիչ մը, այլ Եւ ինքն եղած է պատաստողը ուղղեցոյց մը ուրիշ ուսուցիչներու համար, իր հրատարակած դասագիրքերով, այնպիսի դասագիրքեր որոնք հայ մանուկներուն հանչեցուցած են իրենց ցեղը, իրենց նախկին փառքն ու անցեալը, Եւ ցեղ մը առանց իր անցեալին գիտակցութեան կորսուելու դատապարտուած է։

Իսկ Տիար Մեսրոպի ամենամեծ գործը պիտի մնայ իբրեւ հոյակապ կորոզ՝ անոր հաստատած Մեսրոպեան Հեմարանը, որ սահմանուած է գաղութի հայութեան ներշնչարանը ըլլալ, հայ մեալու, հայ խորհելու Եւ հայ գործելու համար։

Այսպիսի գեղեցիկ արժանիքներով օժտուած ազգա-

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՔԵՄԻՆ ՀԱՅՈՑ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ

Սոփիա 6 Ապրիլ 1929

զնուամեծար

ՏԻԱՐ Ս. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Ատենապետ Գէորգ Մեսրոպի

Յորեկեանական Կեդր. Յանձնաժողովի

Ա. ս. տ

Աղջ. Տիար

Մեքի անհուն գոհունակութեամբ կուգանք յայտնել քե՛ր Պատուարժան Յանձնաժողովիդ առաջադրութիւնը Տիար Գեորգ Մեսրոպի երեսնամեայ Գրական եւ Ուսուցչական Յոբելեանը տօնելու համար կը գտնենք ծափահարելի:

Տիար Գեորգ Մեսրոպ շատ կանուխ ժամանակէ ծանօթ է մեզ՝ նախկին վիճակիս մէկ արժանաւոր ուղիւն, որ երկար տարիներէ ի վեր բազմավասակ ծառայութեամբ օգտակար հանդիսացած է ազգային մանկւոյն դաստիարակութեան յոյժ կենսական գործին, նուիրուով ոգի ի բռն ազգաշէն գաղափարի մը, ան եղած է մեր յանախակի օրհնութեանց արժանի զաւակ մը: Իբրեւ հայ մտաւորական մը Տիար Գեորգ Մեսրոպ ո՛չ միայն եղած է նւարիտ ուսուցիչ մը, այլ եւ ինքը եղած է պատաստողը ուղղեցոյց մը ուրիշ ուսուցիչներու համար, իր հրատարակած դասագիրքերով, այնպիսի դասագիրքեր որոնք հայ մանուկներուն հանչցուցած են իրենց ցեղը, իրենց նախկին փառքն ու անցեալը, եւ ցեղ մը առանց իր անցեալին գիտակցութեան կորսուելու դատապարտուած է:

Իսկ Տիար Մեսրոպի ամենամեծ գործը պիտի մնայ իբրեւ հոյակապ կորոզ՝ անոր հաստատած Մեսրոպեան Հեմարանը, որ սահմանուած է գաղութի հայութեան ներշնչարանը ըլլալ, հայ մնալու, հայ խորհելու եւ հայ գործելու համար:

Այսպիսի գեղեցիկ արժանիքներով օժտուած ազգա-

W. H. Thompson

Սիրելի Պ. Գեորգ Մեսրոպ,

• Ձեր ուսուցչական եւ բանասիրական փառանքները
գամեայ գործունեութեան յոբելեանին առթիւ որ պիտի
կատարուի ի մօտոյ, կուգամ միանալ ձեր ազգանուէր
եռանդուն ճիգը գնահատողներուն եւ կը խնդրեմ որ ըն-
դունիք շնորհաւորութիւններս եւ բարեմաղրութիւններս :
Կը մաղթեմ որ ձեզ յարգողներուն խախուսական սր-
տագին վերաբերմունքը կրկնապատկէ ձեր կոռովն ու
անձնութիւնքեան զգացումը, որպէս զի նոր քալիով դեռ
երկար ասեմ ծառայեմ մեր ազգային մշակոյթի նուիր-
ական գործին՝ ձեր գրչով եւ գաղութի մը մեջ ազգային
կրթութեան ջան մը հանդիսացող ձեր ճիւղնաձ դպրոցով :

Սիրով Ձերդ

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Փարիզ, 5 ապրիլ 1929

ՔԱԼՖԱԵԱՆ ԱՂԶԿԱՆՑ ՈՐԲԱՆՈՑ

Հաստատել 1866

ԽՍՄԴԻԴ ՀԱՆՐԱՑ - ՕՂԼՈՒ

Կ. Պոլիս, 22 Նոյեմբեր 1928

Ազնուաւոր

Տիար Ս. Կ. Սուխասեան

Ասեմապետ Յոբելեանական Յանձնախումբին

ԳԵՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊԻ

Սոֆիա

Տիար,

Մենք ալ, շատ շատերու հետ բաղդը ունեցած
ենք լայնելու Ձեր արժանաւոր Յոբելեարը :

Եւ այսօր յանձին Պ. Գեորգ Մեսրոպի կ'ողջու-
նեմ Հայ ճշմարիտ եւ պարտաճանաչ ուսուցիչը :

Մէկ ու կէս տարի շարունակ (1922 էն սկսեալ)
այն պաշտօնավարած է Գալֆաեան Որբանոցի մէջ,
ըլլալով միանգամայն Հայր Որբունհիներու :

Իր աւանդած դասերը, որով կ'ողբերէր աշա-
կերտութիւնը պատգամներ էին Հայրենի Բնագաւա-
ռէն « յաղատն ի վեր ի Մասիս » : Իր ելեւէջող ձայնէն
թուիչը առած, վերսցած հոգեով ու սրտով կ'ըմբոշխ-
նէին քան թէ կ'ուսկնդրէին զինքը : Իբրեւ ուսուցիչ
այն իր կալուածին մէջն էր : Անկեղծ պետք է ըլլամ
խոստովանիլ թէ, Պ. Գեորգ Մեսրոպ իր տիրական
նկարագիրը դրած է այն շրջանի որբունհիներու վրայ
որոնք ցայսօր երախտաշիտութեամբ կը յիշեն իր ա-
նունքը :

Այս հանդիսաւոր առիթով ինծի կը մնայ խօսու-
թարգմանն ըլլալ իմ սանունհիներու եւ շնորհաւորել
զինքը ի բոլոր սրտէ :

Իմ սրտագին շնորհաւորութիւններս նաեւ Յո-

բեկանական Յանձնախումբիդ որ դիտցաւ ընտրել
իր արժանաւոր Յոբելեարը :

Իր Դպրոցով, որ գլուխ գործոցն է, արժանի է
տօնուէյում յոբելեանական փառաւոր հանդէսով մը,
որուն յաջողութեան համար իմ անկեղծ մաղթանք-
ներս կը ծրարեմ Ձեզի համար: Իսկ Յոբելեարին հա-
մար՝ Արեւ մը փառաւոր եւ շողշողուն որ իր ճառա-
գայթեմքով օծէ նոր սերունդի միտքն ու հոգին ու
անոնք ալ իրենց կարգին փառաւորեն ձեմարիս Ու-
սուցիչը, որպիսին է մեր համակրելի Պ. Գէորգ Մես-
րոպ:

Յարգանք Ձեզ և Յոբելեարին:

Մնամ Ազօթող

Մայր Դալի. Աղջկ. Որբանոցին
ԱՂԱԽՆԻ ՄԱՅՐՊՏ. Կ. ՔԷՕՍԷՆԱՆ

Բարիկ 21 Նոյեմբեր 1928

Յարգոյ Ասեմապետ
Գեորգ Մեսրոպի Յոբելեանական Յանձնախումբին
'Ի Սոփիա

Պատիւ ունեցայ ստանալ Պատուարժան Յանձ-
նախումբիդ 15 Նոյմ. Թուակիր նամակը, որով կը
գեկուցանէիք՝ թէ որոշած էք յառաջիկայ Մայիսին
հանդիսաւոր կերպով տօնել Գէորգ Մեսրոպի գրական
գործունէութեան 30 ամեայ և 25 ամեայ կրկին յո-
բելեանը:

Մեծ ուրախութիւն զգացի այդ լուրը կ'արդա-
լովս, որովհետեւ կը համարձակիմ յայտարարել թէ ներ-
կայ սերունդին գրողներուն մէջ, մեր Գէորգ Մեսրո-
պը իսկապէս արժանի է վայելելու յոբելեանական շը-
քեղ հանդէսներ ու զնահատիչ վարձատրութիւններ:

Անձնուէր ուսուցիչ, ներհուն դատարարալ, և
բեղուն գրիչ, զոր պատիւ ինձ համարած նմ իմ տա-
ղանդաւոր բարեկամներուս շարքին մէջ հաշուելու,
Գէորգ Մեսրոպ է նաեւ հետազոտող միտք մը, քաջա-
հրմուտ պատմագէտ մը, որ Ազգային Մատենագե-
րութեան մեծապէս ծառայած է իր արտադրած լուրջ
աշխատութիւններով:

Յոյս մեծ ունիմ ձեր գեղեցիկ ձեռնարկը կատար-
եալ յաջողութեամբ պիտի պսակուի, և այժմէն կը
մաղթեմ որ դուք բազմը ունենաք Գէորգ Մեսրոպի
գրական յիսնամեակն ալ մէկ օր տօնելու:

Հաճեցէք Տիար Ատենապետ, ընդունիլ խորին
յարգանքիս հաւաստիքը:

Ձեզ անձնուէր
ՏՌՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՐԵԱՆ

ԽՄԲԱՆԿԱՐ ԱՐՄԱՇԻ ԳՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՈՒՐ ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ ՍԱՐԿԱՆԱԳԻ ՏԱՐԱԶՈՎ

Մեծայարգ

Տիար ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ, հիմնադիր Տէր եւ
Տնօրէն Հայկական ճեմարանին, որ 'ի Մայրա-
քաղաքն Սօֆիա Պուլկարիոյ:

'ի Սօֆիա

Դերագնիւ Սիրելիս,

Յառաջիկայ 1929 թուականի Մայիս ամսուան
մէջ Ձեր երեսնամեայ դրական գործունէութեան եւ
ուսուցչական քսանեւէինդամեայ աշխատութեան եւ
արդիւնաւորութեան 'ի դնահատումն՝ Յորեկեանական
Նախաձեռնող Պատուարժան Յանձնախումբի Ատենա-
պետ եւ Ատենադպիր Տեարց Ս. Կ. Սուքիասեանի եւ
Օ. Տէր Սարգիսեանի Նոյ. 15 ամսաթիւ նամակէն
ցնծութեամբ սրտի խմացայ, որ Յորեկեանական հան-
դէս մը տեղի պիտի ունենայ Յորեկարիդ 'ի պատիւ
եւ 'ի բարոյական վարձատրութիւն քրտնաթոր եւ ան-
խոնջ ծառայութեանցդ, զորս մատուցած էք Ազգ.
մատենագրութեան ճոխացման համար եւ Հայ Ազգի
երկսեռ մատաղ սերունդին դաստիարակութեան եւ
յուսաւորութեան սուրբ գործին համար:

Բարեաց աւետեաց լուրեր ալեւորեալ ծերոց ոս-
կորները կը պարսրեն՝ անցեալ քաղցր յիշատակաց վե-
րագարթումով եւ յիշումով առլցուն:

Քաջ կը յիշեմ, որ Ձեր երիտասարդութեան օրե-
քուն մեր նախնեաց մատենագրութիւնները պրպտելով
եւ ուսումնասիրութիւններ կատարելով՝ զանոնք մերթ
հրատարակութեան կուտայիք, եւ բաղմիցս ալ դրաւոր
հրապարակասօսութիւններ կ'ընէիք, ահա այդ պարա-
գան ինքնին մատնանիշ ցոյց կուտար Ձեր ներքին
թաքուն մարդը եւ հոգեկան վսեմ նկարագիրն ու վեհ
ձկտումը 'ի բարին, 'ի բարձրն եւ 'ի կատարեալն.
որոնք տակ ու առ տակաւ աճում դռնելով Ձեր մէջ
զՁեզ պիտի հանէին մտաւորական կենաց բարձրա-
վանդակին վրայ՝ մտատիպար խոհալով մը լոյս եւ դի-
տութիւն սիւնելու Հայ ժողովրդեան եւ հայ մանկանց
սրտերուն, ուղեղներուն եւ հոգիներուն մէջ:

Մեծ իմաստունին Սողոմոնի յաւիտեական պատ-

գամն է «պսակք ծերոց՝ որդիք որդւոց, պարծանք որդւոց՝ հարք իւրեանց:» Դուք Ձեր գնահատելի գործերով ինձ փառք ու պսակ եղաք:

Սոյն գիտակցութեամբ, սիրով և սրբազին մաղթանքներով իմ ամենաջերմ շնորհաւորութիւններս կը մատուցանեմ պատուական Յոբելեարիդ 'ի խորոց սրտի և հոգւոյ հայրական, ջերմեռանդօրէն հայցելով 'ի Տիառնէ մերմէ. որ պարգեւէ Ձեզ երկար տարիներ՝ առողջութեամբ և կորովով չարունակելու Ձեր նուիրական աշխատութիւնները, որ պէսզի անվրէպ ժամանէք զամ քան զգամ տօնելու նաև ոսկեայ և ադամանդեայ յորելեաններ 'ի ցընծութիւն և 'ի մխիթարութիւն հայրական սրտիս:

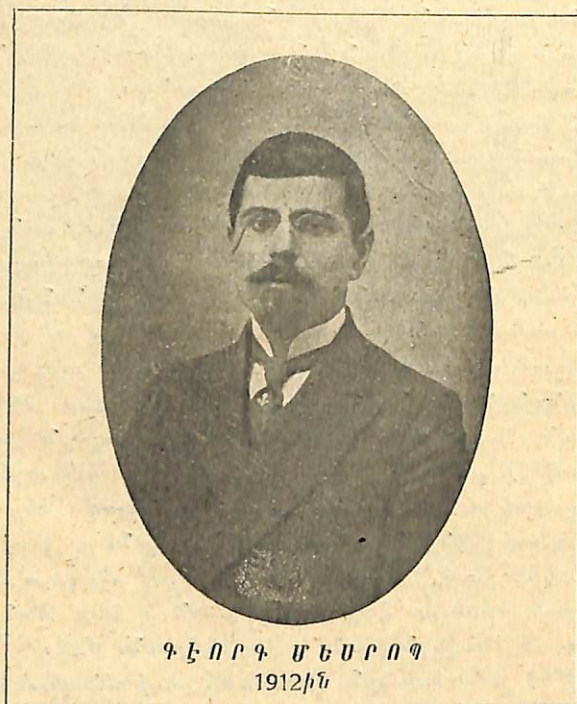
Տիրաւանդ սիրոյ ողջունիւ կը մնամ.

Աղօթաբար

ԵՂԻՇԷ ԵՊԻՍԿՊ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵՒՆ

3 Դեկտեմբեր 1928

Ս. Յրուսաղիմ

Կ Է Ո Ր Գ Մ Ե Ս Ր Ո Պ
1912ին

Ժընէվ, 31 Յունուար 1929

Սիրելի Պարոն Գեորգ Մեսրոպ,

Հսեցի թէ մօտ տօնէն Ձեր քսան և հինգ ամսայ ուսուցչական գործունէութեան յորելեանը պիտի տօնուի:

Մեծ ուրախութիւն պատճառեց ինծի այդ լուրը ո'չ թէ միայն պաշտօնակից բարեկամ մը ըլլալուս, այլ նաև որովհետև ատով աշխատութիւն մը վարձատրուած պիտի ըլլայ: Այդ աշխատութիւնը եթէ նոյն իսկ միայն քսանըհինգ տարուան ու է ձիւղի ուսուցչութիւն ըլլար, դարձեալ նմանօրինակ վարձատրութեան մը արժանի էր. բայց դուք հայ. պատմութեան և աշխարհագրութեան, գրաբարի և մատենագրութեան ուսուցիչ եղաք, ինչ որ բոլորովին մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ մեր տղոց դաստիարակութեան, մեր ազգային տեւականութեան տեսակէտով: Ու դուք այդ բանը ըրիք գիտակցօրէն, իբր պարտականութիւն, իբր կոչում. դեռ կը յիշեմ նախապատերազմեան խանդավառութեանց չրջանին այն խօսակցութիւնները զորս կ'ունենայինք երբեմն Ձեզիւրեանին ընկերակցութեամբ իրիկունները Դպրոցասէրէն Բերա ելած տօններս: Ինչ հաւատքով ապագային վրայ՝ կը խոստանայինք իրարու որ մասնաւոր ուժ տանք մեր դասախօսած վարժարաններուն մէջ հայոց պատմութեան և Հայաստանի աշխարհագրութեան ուսուցման:

Այդ ձեռքերը աւանդելու համար գործիք անհրաժեշտ էր — դասագիրքերը՝ որոնց պատրաստութեան վրայ չէր կրնար խորհուիլ Համիտեան չրջանին, ուր Հայոց պատմութեան ուսուցիչները ստիպուած էին արգիլել նոյնիսկ իրենց աշակերտներուն դասի ժամանակ նոթ աւել աւանդուածներէն: Այդ չրջանին դեռ աշակերտ եղած ըլլալուս բնական է որ, իբր ուսուցիչ և իբր աշակերտ, կրկնապէս գնահատելու ի վիճակի ըլլամ այսօր հայ. պատմութեան և աշխարհագրութեան դասագիրքերու արժէքը:

Դուք, հետեւողական Ձեր պարտականութեան կատարման մէջ, դասագիրքեր ալ պատրաստեցիք որոնց — ինչ որ ալ ըլլան վերապահումներս անոնց պարունակութեան և մեթոտին մասին — մինչև այսօր դեռ մատուցած ծառայութիւնը անուր սնալի է:

Բայց Ձեր հետեւողականութիւնը ի ցոյց եկաւ մասնաւոր հիմնարկութեամբ, ազգին սա ցիրուցան վիճակին մէջ, Մեսրոպեան ձեռնարանին որուն անունն իսկ ցոյց կուտայ թէ ան իր ներ-

շնչումը կ'առնէ մեր առաջին վարպետէն, թէ Անոր դործն է որ իրովսանն կ'ուզէ շարունակել՝ հայ ազգին պահպանման ու տեւականացման համար՝ Անոր կտակած ազգեցիկ միջոցաւ, ազգային մշակոյթի՝ միջոցաւ։ Ու այդ մշակոյթը առաւելապէս երկրորդական հաստատութեանց մէջ կրնայ զտուել։ Ուսման այդ աստիճանին հասած տղաքը մանաւանդ կրնան առնել անոր ճաշակը և անոր սիրովը վառել իրենց կեանքին ամբողջ տևողութեանը համար։

Այս քանի մը խորհրդածութիւնները տարուցայ ուրուադրծել ցոյց տալու համար որ խնդակցութիւնս բարեկամական պարզ զգացում մը չէ, այլ նաև համոզումի մը արդիւնքը՝ հիմնուած իրողութիւններու վրայ։

Մաղթելով ամէնփայլ Զեր յորելեանական հանդէսին և դարագացում ու բարգաւաճում Զեր նուիրական դործին, կը շնորհաւորեմ կանխաւ Զեր յաջողութիւնները։

Սիրալիբ բարեւներով
Պ. ԳԵՈՐԳԵԱՆ

Խմբանկար մը «Դպրոցասէր» էն
ՈՒՍՈՒՅԶ. ԿԱԶՄ ԵՒ ԸՆԹԱՅԱՌԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐ 1919ին

ԳԵՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳՈՒՆԱՌՐ ՔԱՐՏԷՍՆԵՐՈՎ
ՏԱՐՐԱԿԱՆ Ա. ՏԱՐԻ

—

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
(10,000րդ օրինակ)

«ՓԱՐՈՍ» Հրատ. Ընկերութիւն
Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագր. Ս. Արզուման

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐԲԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐԲԸ

„երանի որ արասցէ եւ ուսուցէ,
նա մեծ կոչեսցի յարքայութեան
երկնից“:

Յիսուս.

Վաստակաւոր Յոբէլեար
Տիար Գեորգ Մեսրոպ

Ձեր Յոբէլեանի՝ 25 ամեակի առթիւ, կուզեմ մի քանի խօսք
ասել, աւելին թողնելով պատմաբաններին:

Հայ դրականութիւնը սկսեալ Ոսկեդարէն-Արծաթ Դարը՝ զա-
նազան ժամանակների ընթացքում ծաղկած է այս ու այն վառ-
քերի մէջ, որոնք մի մի լուսատու կեդրոններ կղած են:

Ասոնցմէ էին Սահաճին ու Հաղբատ, Որոտն ու Տաթեւ,
Ամլորդը, Ս. Ղազարու կղզին:

ԺԹ. դարու մէջ այդ լուսատու շողալիղներէն են ի կով-
կաս ներսէսեան Դպրանոցը, յէջմիածին Գէորգեան ձեմարանը
եւ Արմաշի Դպրեւանքը:

Եւ այսօր, երբ այդ բոլոր լուսատու կեդրոնները ժախ-
նակների տեւողութեան ու աննպատ հանգամանքների բերմամբ՝
չիջած են, մի միայն յարատեւ կը մնայ Վենետիկի Վանքը, Ս.
Ղազարու Մենաստանը, որպէս մարած շրջանների Ձեթը առկայծ-
եալ պատրոյգների լուսատու:

20-րդ Դարու առաջին քառորդին, այդ լոյսէն վառուցին
Երուսաղէմի ժառանգաւորաց Դպրոցը եւ ի մէջ սակաւուց Պուլ-
կարիոյ մէջ Ձեր հիմնած ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԶԵՄԱՐԱՆԸ, որ կը պըլ-
պլայ այսօր հետո Մայր Հայրենիքէն Օտար հողին վրայ:

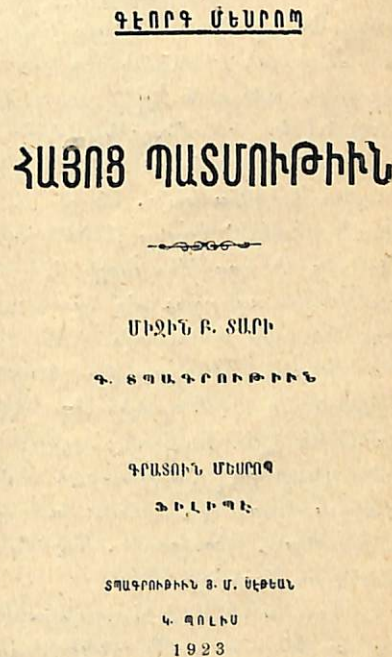
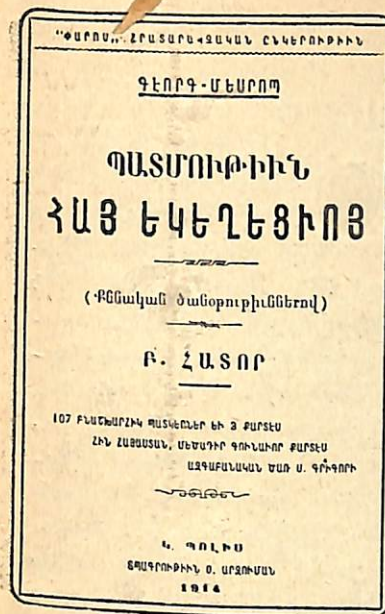
Հայ տարագրութեան այս դառն օրերին՝ Ձեր ձեմարանի
դռները բաց արած էք ամէնուն առաջ, առանց խորութեան սե-
ռի ու դաւանանքի:

Ձեր այդ հիմնած Ս. Տաճարը Հայութեան համար մի լու-
սատու Փարօս է, իսկ Ձեզ՝ նուիրական մի ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ, որի
լուսոյ ճառագայթները հետո՛ւն աշխարհի ամէն կողմեր լոյս պի-
տի ափուն գիտութեան լուսով, իմաստութեան հանճարով եւ Ս.
Աւետարանի անստերիւր վարդապետութեամբ:

Յանկալով 50-ամեակի Յոբէլեանին արժանանալ:

Աղօթարար՝
ԽՈՐԷՆ ՎՐԴ. ԼԱԶԱՐԵԱՆ
Միաբան Ա. Էջմիածնի

Միլուօքի, Վիսք.
ԱՄԵՐԻԿԱ

նամալը դրված է Յոսիպի վանքի Տեսուչ Մատթեոս վրդ. Գալլըգճեանի:

«Ահա ըստ Ձեր փախաքանաց կը դր՛նմ Ձեզ ժառ. վարժա-
րանի ընթացաւարտներէն պարտիզակցի դպիր Գէորգ Տ. Մես-
րոպեան ուշիմ երիտասարդը իրրեւ ուսուցիչ վարժարանիդ, հը-
րամանաւ և յանձնարարութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, որ
յատկապէս հրամայած է ինձ գրել Ձեր Ս. եղբայրութեան և
խնամոտ հոգածութեան և գուրգուրանաց յանձնարարել յիշեալը
աբ ուսման հետ միասին ձայնագրադէտ է և հմուտ եկեղց. եր-
գեցողութեան, հանդարտաբարոյ է և պարկեշտ բառին լայն ա-
ռումով և կրնայ շատ օգտակար լինել վարժարանիդ և Ձեզ օգ-
նական եկեղեցւոյ երգեցողութեանց մէջ:

«Ուրեմն զրկելով Ձեզ դպիր Գէորգ սիրելին, ինձ կը
մնայ խնդրել Ձեր Ս. Հայրութենէն, որ իսէր և խպտուր զՁեզ
ի սրտէս սիրող Ձեր եղբօր սիրաշահեք զինքն հնար եղածին
չափ, որպէսզի օգտակար ընծայէ իւր պաշտօնը, յօգուտ Ս. Ա-
թոռոյ և ի փառս Ձեր Գերայատուութեան:» (1)

Յոսիպի արտաքոյ կարգի տաք կլիման մեծապէս կը վնասէ
Գէորգ Մեսրոպի աչքերուն, այդ պատճառով կ'ստիպուի 1904 ին
սկիզբները թողուլ Յոսիպին, թողուլ Երուսաղէմի վանքը և դառ-
նալ Պարտիզակ: Քանի մը ամսուայ հանգիստէ յետոյ, ուղեւոր
նուիրուի կուսակրօն ասպարէզին, Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակեա-
նի՝ իր հայրենակցին թելադրութեամբ կը մտնէ Արմաշի Դպրե-
վանքը: Տարի մը ետք կը ձեռնադրուի Սարկաւադ՝ Բերայի Ս.
Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ՝ Օրմանեան Պատրիարքէն: Իր
ուսուցիչները կ'ըլլան Դուրեան Սրբազան՝ որ կ'աւանդէ Մատե-
նադրութեան և Հայոց Պատմութիւնները, Մեսրոպ վրդ. Նարոյ-
եան այժմ Պատրիարք Պոլսոյ՝ Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւնը:
Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակեան՝ Ս. Գրոց մեկնութիւնն ու Աստուա-
ծաբանութիւնը ևն.: Գէորգ Մեսրոպի համար Արմաշը կ'ըլլայ
ամբողջութիւն և ուսումնասիրութեանց շրջան մը:

1908-ին թողով Դպրեվանքը, Գէորգ Մեսրոպ կը նետուի
դարձեալ ուսուցչական ասպարէզ: Այնուհետեւ շարունակ կը
պաշտօնավարէ զանազան վայրեր իրրեւ վարիչ Տնօրէն և ուսու-
ցիչ: Այսպէս Տնօրէն և ուսուցիչ եղած է Ռոտոսթոյի Յիսուս-
եան ազգ. երկսեռ վարժարանին, Ատաբազարի Կեդրոնական
վարժարանին, նոյն քաղաքի Ս. Հրեշտակապետի Ազգ. երկ-
սեռ վարժարանին, Պոլսոյ զանազան թաղային ու երկրորդական

(*) Եղիշէ Եպ. Զիլինկիրեան, «Յուշք եւ Պատմէնք», Պէյրուք 1928 էջ 262:

վարժարաններու մէջ: Դասախօսած է մասնաւորապէս Հայ լեզու
Պատմ. Հայ Մատենադրութեան, Հայոց Պատմութիւն, Աշխար-
հագրութիւն ևն.: Այսպէս երկարամեայ պաշտօնավարու-

Ռոտոսթոյի Ազգ. վարժարանի Բարձր. կարգը 1909ին
թիւն ունեցած է Պոլսոյ Կեդր. վարժարանի, Պէրպլը'անի
Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, Սամաթիոյ, Գառնգլըլի

ՌՈՏՈՍԹՈՅԻ ՈՒՍՈՒՅԶ. ԿԱԶՄԸ 1909ին

Ակիւտարի ազգ. երկսեռ վարժարաններուն, Նիկողոսեան, Պէ-
զազեան և Տայեան անհատական Դպրոցներուն, Գալֆսեան Ու-
բանոցին մէջ ևւն. : Առանձնապէս Կեդրոնականի բարձր-
կարգերուն աւանդած է Հայ Քաղաքակրթութեան Պատմութիւնը և
Հայ Դիւանագիտական Պատմութիւնը :

Բացի դպրոցական տիպլոմներէ, ստացած է Պոլսոյ Ուսումն.
Խորհուրդէն Հայ Լեզուի և Պատմութեան Մասնագէտի վկայական,
Պատուոյ Անդամ ընտրուած է ոսկի մեհալով՝ Բալկրմոյի Գիտա-
կան Ակադեմիային՝ իր պատմագիտական ուսումնասիրութեանց
համար :

Երկար տարիներ Ուսումն. Խորհուրդի կողմէ նշանակուած
է քննիչ անդամ Պոլսոյ ազգ. վարժարաններու ընթացաւարտ
կարգերուն և ուսուցչական ընտրելիներուն համար :

Իբրեւ հայ մտաւորական աչքի դարձող անհատներէն մէկը,
1914—15ին Թուրք կառավարութեան պատրաստած ցանկերուն
մէջ եղած է նաև Գէորգ Մեսրոպ, որ ընդհանուր ձերբակալու-
թիւններէ (Ապրիլ 11—24) 3—4 ամիս առաջ Թուրք ոստիկանու-
թեան մէկ գաղտնի շրջաբերականի մէջ յիշուած է Դանիէլ Վա-
քուժանի, Շահրիկեանի, Տիգրան Չէօկիւրեանի հետ ևւն. : Այդ
գաղտնի շրջաբերականին ծանօթացման իբրեւ հետեւանք Գէորգ
Մեսրոպ թէև զերծ փախած է հայ մտաւորականներու զանգուա-
ծական ձերբակալումին ենթարկուելէ, բայց իրեն տեղ՝ իբրեւ
Գէորգ Մեսրոպ ձերբակալուած է իր աները Փիլիպպոս Գաղան-
ձեան, տարուած է Այաշի բանտը և ապա անհետ կորսուած միւս-
ներուն հետ :

Գէորգ Մեսրոպ այդ ընդհ. ձերբակալութիւններէ ետք, հա-
զիւ 2—3 ամիս անց, սկսած է դարձեալ գաղտնիքէն դասախօսել
Նիկողոսեան, Տայեան, ապա Պէզազեան վարժարաններուն մէջ,
և այն՝ նոյնիսկ Հայոց Պատմութեան և Աշխարհագրութեան դա-
սերը : Քիչ ետքը սակայն յայտնուած, կալանաւորուում, բան-
տարկուած է, բայց արտաքին Տիջամտութիւններու շնորհիւ
Արցած է ազատուիլ. իր ազատութեան համար աշխատողներ և
զած են հանգուցեալ Օր. Պայծառ Տայեան, Օր. Մաննիկ Պէր-
պէրեան և ուրիշներ, որոնց յաջողութեան առիթ մը եղած է
Պրանց Եօզէֆ Կայսեր մէկ միջամտութիւնը Հայոց մասին :

Այնուհետև անխափան շարունակած է իր կրթական ու
ազգային գործը մինչև 1922 թուականը, երբ Յունաց պարտու-
թիւնը վտանգի կ'երթարկէր բոլոր թրքահայերը : Այդ ժամանակ
Գէորգ Մեսրոպ կ'ապաստանի Պուլկարիա, ուր կուգայ հիմնել նոր
Արթական խոշոր հաստատութիւն մը՝ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ :

Գէորգ Մեսրոպ 1912-1922 Պոլսոյ մէջ ունեցած է նաև
ազգ. հասարակական գործունէութիւն մը. մասնաւորապէս
1918էն սկսեալ Ազգ. Պատրիարքարանի կողքին, մութին մէջ
աշխատող մը եղած է : Ինքն սկսած է Պատրիարքարանի տեղե-

Ազգ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ
Ուսուցչ. կազմը եւ ընթացաւարտներ 1920ին

կատուութեանց Գաղտնի Դիւանին գործունէութիւնը, որուն
յետոյ աշխատողներ եղան Տիգր. Ս. Սրենց և ուրիշներ ալ : Այդ
դիւանը կը հաւաքէր ու կը դասակարգէր տարազրութեան, ջար-
դերու և ջարդարարներու վերաբերեալ բոլոր անցելութիւններն
ու վաւերական փաստաթուղթերը, որոնց մէկ ամիսի թարգմա-
նութիւնը ֆրանսերէն ու անգլ. լեզուներով կը տրուէր Դաշ-
նակից Բանակներու և Նաւատորմի պետերուն : Ինքը Գէորգ
Մեսրոպ անդամ եղած է այն Յանձնախումբին, որուն յանձնուած
էր Ազգ. Պատրիարքարանի ու Ազգ. Պատուիրակութեան կող-
մէ վաւերական պատասխան մը խմբագրել Թուրք կառավա-
րութեան 1912 Փետրվ. 12ի Ծանուցադրին, զոր բարձր. Դուռը
տուած էր հաշտութեան ժողովի մեծ պետութեանց ներկայացու-
ցիչներուն, Հայոց հարցին շուրջ բացասական տրամադրութիւն
մը ստեղծելու համար : Գլխաւորաբար այդ Յանձնախումբի եր-
կու անդամները միայն Կարապետ Նուրեան այժմ զիւստպետ

Նրու աղէմի վանուց և Գէորգ Մեսրոպ կը խմբագրեն պատրիարքարանի յոյժ գնահատուած ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ (Réponse au Mémorial de la Sublime Porte, 1919): Այս և ուրիշ քաղմատիւ լիճակագրական, պատմական վաներաթուղթեր, որոնց պէտք ունեցած են Պատրիարքարանն ու Ազգ. Պատուիրակութիւնը, իր մասնակցութիւնովը երեւան եկած են:

ԳԻՆՈՐԴ ՄԵՍՐՈՊԻ ԳՐԶԻ ԿԵԱՆՔԸ. — 1897 էն մինչեւ այսօր, Գէորգ Մեարոպի գրչի կեանքը կամ գործունէութիւնը կա՛րելի է բաժնել քանի մը մասի կամ ուղղութեան. (ա) դասագիրքերու հնդիշակութիւն, (բ) բանասիրական, պատմագիտական ու կրօնապատմական գրութիւններ, (գ) գրական արտադրութիւններ:

1908-էն ետք, երբ համիտեան Ինթիքը տեղի կուտար, հայ զպրօցներուն մէջ մեծագոյն պահանջն էր Ազգ. Պատմութեան և Աշխարհագրութեան դասագիրքերը, որոնք գոյութիւն չունէին, գտնուածներն ալ հինցած ու հազուադէտ տպագրութիւններ: Գէորգ Մեսրոպ ազգ. պատմութեան ու վերածնունդի իսկական հաւատացեալ մը, անձին փորձով կ'զգար անհրոժեշտութիւնն ու կարեւորութիւնը ազգ. պատմութեան դասագիրքերուն: Իրեն ընկեր գտնելով Պ. Օ. Արղուման տպագրիչը, սկըսաւ հետզհետէ հրատարակել շարքը իր անունով ծանօթ Հայոց Պատմութիւններուն, որոնք հայկական աւանդալէսերէն ու հէքեաթներէն մինչեւ քրնական տուեալները, կը խտացնէին հայ ցեղին անցեալը, անով հաղորդելու համար նորագոյն սերունդը: Բիշ Ժամանակի մէջ ամբողջ թուրքահայ զպրօցներուն միակ դասագիրքերն եղան՝ իրենց տեսակին մէջ՝ որ ամէնէն աւելի գնահատուեցան ու սկսան լայնօրէն գործածուիլ: Բոլոր հայ ազգ. վարժարանները, կրթական ընկերութեանց զպրօցները, մասնաւոր կամ անհատական կրթարանները որդեգրեցին անոր այս դասագիրքերը: Եւ մինչեւ այսօր հայ նորագոյն սերունդները՝ Արեւմտահայոց կամ զաղութներու մէջ՝ գրեթէ միայն անոնցմով կը սնանին ու կը սերտեն իրենց ցեղին անցեալն ու փառքը:

Բացի Հայոց Պատմութեան դասագիրքերէն Գեորգ Մեսրոպ, հրատարակած է նաեւ Պատմական Հայաստանի աշխարհագրութիւն, թէ իր պատմութիւններուն կողքին եւ թէ ասանձինն զբօյ-
կով :

Իսկ Մաքբոց կեղծ անունով հրատարակած է ան կրօնի երկու դասագիրքեր, վաւերացուած կեդր. կրօն. ժողովէն: Այս դասագիրքերն ալ տեսակ մը լրացուցիչներ ելած են իր ազգ. պատմութիւններուն, իրենց հայկական բովանդակութեամբ:

Կէս մը դասագիրքեր են նաեւ երկրորդական վարժարաններու հայ ուսանողութեան համար և կէս մը ընթերցանութեան գրքեր՝ անոր Հայոց Եկեղեցւոյ Պատմութիւնները (2 հատոր) և Հայոց Քրիստոնէական Պատմութեան Ա. մասը՝ Հին Հայերը և այս գիրքերով հնդկինակը կը ժողովրդականացնէր արդի պատմական գիտութեան ձեռք բերած նոր ճշմարտութիւնները :

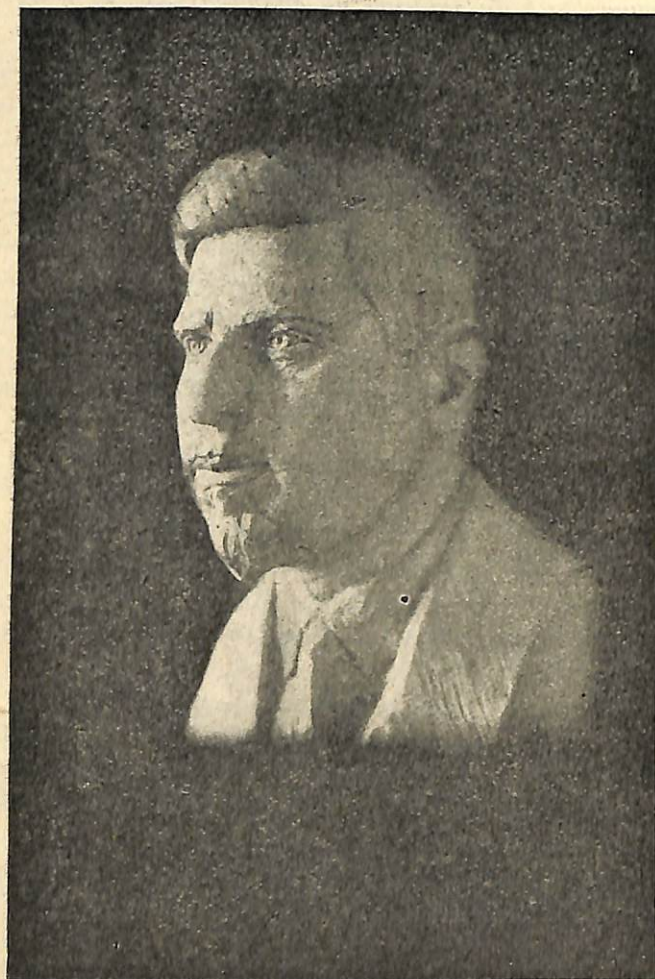
Գլխորդ Մեսրոպ Արեւմտահայոց մէջ եղած է մէկը առաջին-
ներէն, որոնք ժողովրդականացուցած են պատմագիտական րա-
նասիրական, կրօնապատմական նոր հասկացողութիւնները, գիտ-
նօրէն ձեռք բերուած բոլոր ճշմարտութիւնները: Այս բանին
համար առաքեալի մը շունչով ու ոգիով աշխատած է ան: Առանց
երեւնալու ճիգի, առանց պոռոտ յոխորտանքի. անխոնջ ու յոգ-
նաջան վաստակաւոր մը ուզած է ըլլալ մատենագրական ու
բանասիրական պրպտութիւններուն մէջ, որոնց արդիւնքը մասամբ
լոյս աշխարհ տուած է՝ հրատարակելով «Քրիստոնեոսեան մոսէն
ի Հայս Գր. Լուսաւորիչեմ առաջ», գիրքը (1910ին), Ուրաւսու կամ
Հայաստանի Նախաբնիկները (1911ին): Այս երկու գիրքերն ալ,
մասնաւորապէս առաջինը արժանացած են յայտնի բանասերներու
գնահատութեան: Իսկ Հայաստան՝ աշխարհագրական, պատմական,
ցեղագրական, վիճակագրական տեսակէտներով (1919ին) և նոյնին
Ֆրանսերէնը L'Arménie, որքան պատմագրական պրպտութիւններու
արդիւնք, նոյնքան մասնաւորապէս L'Arménie ն գրուած են
Աղգ. Պատուիրակութեան միջոցաւ Պատրիարքարանի կողմէ
ցրուելու համար գիւտագիտական շրջանակներուն մէջ:

Բացի այս հրատարակություններից, Գեորգ Մեսրոպ ստորագրած է բազմաթիվ յոգևածներ, կարճ կամ ընդարձակ, բանասիրական, ժողովրդագիտական (folklore), մատենագրական, կրօնապատմական ևլն. նիւթերու շուրջ, որոնք երեւցած են գրեթէ բոլոր հայ թերթերու և հանդէսներու, ինչպէս և այլազան Տարեցոյցներու մէջ։(*)

Իբրեւ գրական արտադրութիւններ Գէորգ Մեսրոպ հրատարակած ու ստորագրած է ոչ միայն բազմաթիւ յօդուածներ հայ հանդէսներու մէջ, այլ և տպագրութեան տուած է թատերական կտորներ, ինչպէս «Հայ թարգմանիչները Բիւզանդիոնի Մէջ»

(*) Տես 1897—8ի «Բւերական», «Արեւելեան Մամուլ 1898—1900, «Փոռնջ», 1897—1899, «Արեւելք» 1903—5, «Հանրագիտակ» 1899, «Սուրբանդակ», «Մանգունէի էփթար», «Նոր Հուր», «Նոր կեանք», «Ազատամարտ», «Հայ Գրականութիւն», «Բիւթանիա», «Հայ Դպրոց», «Հայրենիք» օրաթերթ եւ «Պրականութիւն», «Հայ. կոչնակ», «Հայ Խօսնակ», «Աւետարներ», «Հայ Պատասմասութիւն», «Հայ. կոչնակ», «Հայ Խօսնակ», «Հայկաշէն», «Հանրագիտակ» նի» են. են., ինչպէս նաեւ Թեոդիկի, «Հայկաշէն», «Հանրագիտակ» Տարեգոյցները են.

(վնասվել) մը Ազատութեան Իտէալը, իսկ իր ձեռագիր թաղ-
րեզներէն Կեղանին Տիգրանուհի» և «Շաքիր Պէկ» բիւսները
աւելի քան 15-20 անգամ զանազան վայրերու մէջ (Ռոստոթօ,
Գարթալ, Մարզուան, Ատաբաղար, Ֆիլիպէ, Պուքրէշ ևլն.) բե-
մադրուած են: Իր գրական գործերէն մէկը եղա՛յ է նոյնպէս
«Փէրիշէշէր» Խրիմի հայերու կեանքէն ու Ֆաթիհ Սուլթան Մէ-
հէմէտի ժամանակէն պատմական վէպ մը:

Գէորգ Մեսրոպի կիսանդրին շինուած արձանագործ ևւ
Մեսրոպեան ձեմարանի ուսուցիչներէն Պ. Գրիգոր Անարոնեանի կողմէ

ԳԵՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

KEVORK MESROB

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆՇԻՄԱՐԶԱԳՐԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ
ՎԵՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐՈՎ

L'Arménie

AU POINT DE VUE
GÉOGRAPHIQUE, HISTORIQUE, ETHNOGRAPHIQUE,
STATISTIQUE ET CULTURAL

Քրտացուած Ազգ. Խորհրդակցական ժողովի
ժառանգութեամբ Յանձնախումբէն

Autorisé par la Commission des Documents
du Conseil consultatif national arménien

(Բնագրէն դուրս գումար տարածուող)

Կ. ՊՈԼԻՍ
1919

CONSTANTINOPLE
1919

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԲՆԻԿՆԵՐԸ

ՈՒ ՐԱՍՏՈՒ
ԿԱՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԲՆԻԿՆԵՐԸ
ԵՒ
ԻՐԵՆՑ
ՓԱՂԱՓԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

(ՔՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

Գրեց

ԳԵՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

Գաղտնի Ազգամ. Բաղրակի Գրական Կաճառին
Պատուէի Լայցը Բն. Գաղտն. Քեան և Լայերկնագիտութեան
Կեդր. Դարժարանի Լայցը Ատարազար

(Ամեն իրաւունք վերապահուած)

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ՍՐՋՈՒՄԱՆ
1911

ԳԵՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

ՓԵՐԻՉԷՅԷՐ

ՀԱՅ ԻՅԻՍԱՆԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Օ. ՍՐՋՈՒՄԱՆ
1921

Գէորգ Մեսրոպի հրատարակութիւններէն նմոյշներ

ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Գեորգ Մեսրոպի հասարակական գործունեության կոթողը
կը կազմէ անշուշտ իր նախաձեռնած հաստատութիւնը, Մեսրոպ-
եան ձեմաբանը:

Մասնաւոր գիշերօթիկ միջնակարգ վարժարան մը հիմնելու
գաղափարը Գեորգ Մեսրոպ ունեցած է շատ կանուխէն: 1913 էն
1914 թուականներուն Պոլսոյ բարձր. հայ վարժարաններուն
մէջ իրենց ուսուցչութեան միջոցին, Տիգրան Զեօկիւրեան, Դա-

Ատաբաղարի կեդր. վարժարանի ուսուցչ. կազմը
եւ առաջին ընթացողները
նիէլ Վարուժան, Օր. Պայծառ Տաշեան՝ հիմնադիր Տաշեան վար-
ժարանի, Տոքթ. Ռուբէն Սեւակ եւ Գեորգ Մեսրոպ համախոր-
հուրդ կը ծրագրեն տիպար վարժարան մը հիմնել Հայաստանի
մէկ յարմար քաղաքին մէջ: Այդ վարժարանը պիտի ըլլար
գլխաւորապէս հայ մտաւորական եւ ուսուցչական նախաձեռ-

նութեամբ ղեկավարուած համադորձակցական ձեռնարկ մը: Այդ
նպատակին համար գաղափարին երկու ռահվիրաները Տիգրան
Զեօկիւրեան եւ Գեորգ Մեսրոպ, կ'որոշեն ուսումնասիրութիւն մը
կատարել Հայաստանի մէջ: Զեօկիւրեան 1914-ի ամբարն կը մեկ-
նի Բարձր Հայք-Մեծ Հայք ուսումնասիրելու, իսկ Գեորգ Մես-
րոպ նոյն թուականին կը մեկնի Փոքր Հայք (Սամսոն, Մար-
զուան, Ամասիա, Սեբաստիա, Կիրասոն եւն.) նոյն նպատակին
համար: Գեորգ Մեսրոպ իր քննական պտոյտին մէջ պարտա-
կանութիւն ստանձնած էր նաեւ Հ.Բ.Ը. Միութեան կեդր. Վար-
չութեան ու Ազգ. Պատրիարքարանի կողմէ եւս ուսումնասի-
րութիւններ ընելու:

Զեօկիւրեան եւ Գ. Մեսրոպ որոշած էին յաջորդ ամբարն ի-
րենց շրջանակները փոխել, Զեօկիւրեան պիտի ուսումնասիրէր
Փոքր Հայքը, իսկ Գեորգ Մեսրոպ՝ Մեծ Հայք եւ Կովկաս: Դժ-
բախտաբար Գեորգ Մեսրոպ երբ Մարզուան կը գտնուէր Թուր-
քական զօրակոչը հրատարակուեցաւ, եւ մեծ դժուարութեամբ ու
հրաշքով միայն կրցաւ ան վերադառնալ Պոլիս: 1915-ի ահա-

Պեղազեան վարժարանի խմբանկար 1920-ին

«որ ե լեռնին զո՛հ գացին այս գեղեցիկ գաղափարին դորձակիցնե-
րը. Դանիէլ Վարուժան, Ռուբէն Սեւակ, Զեօկիւրեան ինկան
թուրք եւթաղանին տակ: Անոնց արիւնքոտ յիշատակը մշտա-
պէս գրգռ մըն էր մնացողներուն, ձգտելու համար ծրագրուած

գաղափարի իրազորմունքին: Օր. Տալեան և Գէորգ Մեսրոպ կը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնները, որոնց կը միանայ նաև Օր. Վերգինեա Մարգարեան, այժմ Ամերիկա: Դժբախտաբար Զինադադարի վաղորդայնին իսկ Օր. Տալեան կը մեռնի անողորմ հիւանդութենէ մը:

1922 աղիտաւոր թուականին, երբ Պոլսոյ բոլոր մտաւորա-

Մեսրոպեան ձեմարանի շէնքը Ֆիլիպէի մէջ

կանութիւնն ու աչքի ինկող անձերը նոր դամոկլեան սուր մը կը տեսնէին իրենց գլխին վերեւ ու կ'սկսէին խուճապային փախուստը, Գէորգ Մեսրոպ կ'ապաստանի Պուլկարիա ու կը հաստատուի Ֆիլիպէ: Շուրջ 20000 հայութիւն խուժեր էր դէպի Պալքանեան այս երկիրը: Օրուան մոտհոգութիւնն էր տեղաւորումը այս տնաքանդ ամբոխին: Գէորգ Մեսրոպ իբրև մէկ անգամը Պուլկարիոյ Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովին, մանաւանդ իբրև քննիչ տեղեկարարը նոյն մարմինին, մօտէն տեսած հայ թշուառներու վիճակը, մանաւորապէս իր ուշադրութիւնը գոռաւ է շուրջ 6-7000 մանուկներու կրթութեան գործը: Տեսած է որ հայերը կը ցրուին Պուլկարիոյ զանազան մասերուն մէջ, դիւզերը, և անոնց մանուկները մտնելով պուլկար պետական դպրոցները՝ սահմանուած են կորսուելու, ապաղզայնանալու: Ուստի անհրաժեշտութիւնը կը տեսնէ Գիւլեհոթիկ երկսեռ հայ դպրոցի մը, ուր կարելի ըլլայ հաւաքել ամէն շրջաններէն ուսանողներ, զանոնք կրթել հայեցի դաստիարա-

կութեամբ: Այս նպատակով կը դիմէ գործի, առանց ժամանակ կոյսնցնելու: Կ'ուսումնասիրէ պուլկար պետական կրթական օրէնքները և պատշաճ միջոցներով, օրինական խողովակով կ'ըստանայ արտօնութիւն բանալու «Մեսրոպեան» ձեմարանը Ֆիլիպէի մէջ: Այդ արտօնութիւնը կը տրուէր 1922 Դեկտ. ին:

Դպրոց բանալու արտօնութիւնը աւելի հեշտ եղած է սա-

Մեսրոպեան ձեմարանի ա. խմբակարը Ֆիլիպէի մէջ

կայն քան յարմար չէնք մը գտնելը, որովհետև այդ ժամանակ չէնք տաքնապը գորէղ էր և մասնաւոր բնակարանային օրէնք գոյութիւն ունէր: Երկար և յաջնեցուցիչ պրպտումներէ, աշխատանքէ յետոյ, վերջապէս կը գտնուի յարմարագոյն չէնք մը, Ֆիլիպէի համրաւաւոր Հիսար Գաբուի մօտիկը: Հանդիսաւոր բացումը կը կատարուի 1923 օգոստոսին, կ'սկսուին կանոնաւոր դպրոցական աշխատանքները: Դպրոցը չուտով աչքի կը զարնէ իր կանոնաւորութեամբ, կարգապահութեամբ և ուսումով: Աշակերտներ հետզհետէ կ'աճին: Առաջին տարին իսկ կուսնենայ 5 գիշերօթիկ, 90 ցերեկայ: Երկրորդ տարին կ'ուսնենայ 20 գիշերօթիկ, 107 է աւելի ցերեկայ:

Սակայն Մեսրոպեան ձեմարանի համար դժբախտ շրջան մը կ'ըլլայ այս երկրորդ դպրոցական տարին: Պուլկ. կրթական տեսուչը, դրդուած զանազան ազդեցութիւններէ, պատրուակ փնտռելով կը գտնէ որ ձեմարանի արտօնութեան դրին մէջ

ըսուած է եղեր «գաղթական հայ տղոց համար» կը բացուի դպրոցը, և որովհետեւ այլեւս գաղթական հայ չէ մնացեր... Ճեմարանը կը փակուի: Եւ սակայն բաղձակողմանի և բուռն դիմումներու վրայ թոյլ կը տրուի, 15 օրեայ դադարէ մը ետք, դպրոցի աշխատանքները շարունակել մինչև դպրոց տարեգլուխ, ուրկէ ետք Մեսրոպեան Ճեմարանը պիտի փակուէր:

Այս անգամ Ճեմարանի անխոնջ հիմնադիրը կը մղուի նոր թափով գործի և կը ջանայ նոր հիմերու վրայ դնել իր դպրոցը: Կը կատարուին նոր դիմումներ, կը կազմուի մէկ քանի սրտցաւ և կրթասէր անհատներէ բաղկացած խնամակալութիւն մը, որ թիկունք կ'ըլլայ Գէորգ Մեսրոպի:

Խնամակալութեան անդամներն էին Գեր. Ստեփաննոս Արք. Յովակիմեան, Տոքթ. Ֆ. Ու. Մէքալըմ և պուլկար քարոզիչ Վեր. Ն. Թուրնաճիէֆ պատուոյ անդամներ, Ս. Սուքիասեան՝ Ատենապետ, Օննիկ Տէր Սարգիսեան՝ Ատենադպիր և անդամներ այբուբենական կարգով՝ Տիար Արամ Աժտերեան, Վեր. Եօհ. Էհման, Տիար Երուանդ Ղուկասեան, Տիար Միհրան Մուրատեան, Վեր. Յա. Կոր Շահվէլէտեան, Տիար Տոքթ. Զ. Սէֆէրեան, Վեր. Տոքթ. Էր. Քառնդ: Ասոնց կողքին աշխատող կ'ըլլան նաև Տիարք Ա. Հալըճեան, Վ. Փարաւազեան ևն.:

Երկար բանակցութիւններէ, դիմումներէ յետոյ, վերջապէս ձեռք կը բերուի նոր արտօնութիւն մը, նախորդէն աւելի լայն իրաւունքներով: Ճեմարանը կը փոխադրուի Սոփիայի մէկ արուարձանը, Բավլովօ, որ Վիթոշ լեռան կողին ստորոտը, գեղադիր և առողջ կլիմայով գեղեցիկ ու խաղաղ միջավայր մը կը ներկայացնէ: Այդ կողմերը մէկ քանի հայ ընտանիքներ միայն եղած են 1925-ին, երբ կը վերաբացուի Ճեմարանը:

Իսկ անկէջ առդին, շնորհիւ Ճեմարանին, որ եղած է կեդրոնացուցիչ աղբակ մը և հայ ոգիին մէկ վառարանը, Բավլովոյի շրջանը սկսած է դառնալ հոծ հայութեամբ թաղամաս մը, ուր իր շրջականերով աւելի քան 100 տուն հայեր կ'ապրին այսօր, որոնք ունին իրենց մշակութային, երիտասարդական միութիւններն ու ակումբը:

Հոս պէտք է յիշել թէ Մեսրոպեան Ճեմարանը թէ՛ Ֆիլիպէի և թէ՛ Բավլովոյի մէջ իր օրըստ օրէ ունեցած բարդաւանդումով ու յառաջդիմութեամբ այնքան գոհունակութիւն պատճառած է ու բարեկամներ չինած է իր շուրջ, անոր հետապնդած նպատակը այնքան սիրելի եղած է ու ծափահարելի շատերուն համար և Գէորգ Մեսրոպի անդուլ աշխատանքն ու նուիրումն

այնքան ակնաբախ եղած է, որ իր առաջին տարիներուն իսկ խոր հիացման ու գնահատման առարկայ եղած է շատերուն:

Կիլիկիոյ Ծերունազարդ Կաթողիկոսը, որ Յոբելեարին առաջին ուսուցիչներէն եղած է, հետեւեալ տողերով կ'օրհնէ անոր գործը:

Օսար հորիզոնի վրայ Ձեր հաստատ կրքարանը կամ ձեմարանը, այնքան նզնւածամային օրերէ եւ դէպքերէ յետոյ, քի հիացումս եւ քե նախանձս կը շարժե. կը հիանամ որ հայուն աննուան նկարագիրը կը պատկերացնէ. կը նախանձիմ, որովհետեւ հին ու անցած օրերուս չեմ կարող վերադառնալ. մոռցած եմ երիտասարդութիւնս. մոռցած եմ վարժապետութիւնս, լեռնակուսակ ցաւերն ու ատապանները ամեն բան քողած են իրենց արիւնտ քիզանցներուն տակ:

«Կը մաղքեմ ամեն յաջողութիւն. իցի՛ւ կրքարանիդ Սաները լաւ օրերու արժանանան եւ մեր ոսկորները զուարթացնեն իրենց յաւիտեական քննարանին մէջ:

«Հայրական սիրոյ եւ Օրհնութեան ողջունիւ

Աւետիս Կ. Մ. Մեծի

Մեսրոպեան ձեմարանի առաջին ընթացաւարտ կարգը 1926ին

Նոյնպէս յայտնի հայասէր Տրթ. Թ. Ու. Մէքալըմ անձամբ այցելած և իր հիացումը յայտնած է ձեմարանին բարդաւածման մասին, ու իր գոհունակութիւնը հաղորդած է նաև օրուան Պատրիարք. Տեղապահ Գէորգ Արքեպ. Արսլանեանի, որ այդ առիթով զրկած է հետեւեալ օրհնութեան կոնդակը:

Տօք. Մեքալըմ, որ վերջերս Պուլկարիային վերադարձաւ, 'ի մէջ այլոց մեծ գովեստով խօսեցաւ Ձեր հիմնած Կրթական Հաստատութեան մասին, ինչ որ մեզի առիթ ըլլալով մեծ գոհութեան, պարտք համարեցինք մեր արագին շնորհակցութիւնները յայտնել Ձեր ձեռք բերած այս կարեւոր յաջողութեան համար, մանաւանդ օտար երկրի մի մէջ, ուր ամենեւնի աւելի Հայ գաղութը կը կարօտի տնտեսական օգնութեան:

Վստահ ենք որ Ձեր ջանքերը պիտի շարունակէիք այդ ուղղութեամբ՝ աւելի եւս արդիւնաւոր ընծայելու համար Ձեր ստանձնած նուիրական գործը, եւ մենք կը մաղթենք Ձեզի 'ի բոլոր արեւ լիակատար յաջողութիւն եւ մնամք ողջունելու սիրով:

Աղօթարար
Պատր. Տեղապահ
ԳԵՈՐԳ. ԱՐՔԵՊ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

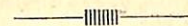
Դարձեալ Գէորգ Մեսրոպի գործին մեծութիւնն ու նուիրումը գնահատող ազնուական ու հին հայ մեծատուններն յիշեցնող Հայ մը գոհուած է, որ առաջին տարիէն իսկ ձեմարանին տարեկան բացը գոցած է միանուագ նուիրատուութեամբ՝ Գէորգ Մեսրոպի թիկունքին կեցած:

Խոշոր դժուարութիւն մըն ալ ձեմարանը ունեցած է 1926-էն 27-ի դպրոց. տարիակիզբին, երբ Պուլկ. Կառավարութեան պարտադրութիւնը կ'ստիպէր սեփական չէնք ունենալ, հակառակ պարագային փակումի սպառնալիքով: Հոս ալ Գէորգ Մեսրոպ և իր բարեկամները կանգ առնողներ չեն եղած: Շնորհիւ օժանդակութեան նոյն բարերար Հայուն և պուլկար մեծահարուստ կապալառու ձեռնարկուի մը երկարժամանակեայ պայմանագրով խոշոր յաճախութեան, ձեմարանը կառուց իր սեփական չէնքը, կառավարական յատակագիծներու համաձայն:

Հսկայ պարտքերու տակ, մէկ քանի սրբերուն խնամքն ու պահպանումը իր ուսերուն վրայ, խնամակալութեան որոշումով, Գէորգ Մեսրոպ 1927-ին Նոյեմբերին կը մեկնի Ամերիկա, նոր բարեկամներ ճարելու և Որբերու Գոհ մը հիմնելու համար: Հոն

ալ կը դռնէ ամէն դասակարգէ գնահատողներ, քաջալերողներ, որոնք որոշ չափով բաւարարութիւն կ'աւտան անոր նպատակին իրագործման:

Մեսրոպեան ձեմարանը իր վեց տարուան բեղմնաւոր գոյութեամբ արդէն իսկ համբաւ մը չինած, գործ մը կատարած է ու կատարելու վրայ: Տուած է 3 կարգ ընթացաւարտներ, 38 հոգի երկսեռ, և այս տարի կը պատրաստուի տալ իր հորրօրէ հունձքը՝ 17 հոգի, նոյնպէս երկսեռ:

Ասորեւ կը դնենք քաղաքացիներ հրապարակային բանախօսութեան մը, որ յայտնի գրագիտունի Տիկին Զարուհի Գալեմֆարեան կարդացած է Նիւ Եորքի մէջ 'ի պատիւ Գեորգ Մեսրոպի սարժաւքի յայտնական-հանդէսի մը ասեմ, 1928-ին: Նոյն հանդէսին բանախօսած է նաեւ Պոլսոյ Նիկողոսեան Աղջկանց վարժարանի հիմնադիր Տիար Բակոբ Նիկողոսեան:

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԳԱԼԵՄԵԱՐԵԱՆԻ ՃԱՌԷՆ

Այս իրիկուն երբ ինքզինքս կը գտնեմ այս բեմին վրայ, կը զգամ՝ թէ լեցուն եմ յուզումներով ու զերպոյն զգացումներով. որովհետեւ երկրօրդ անդամն է որ կ'ելլեմ այս բեմին վրայ, մասնակցելու և իմ խանդավառութեան բաժինը բերելու, հայ ուսուցչին և դաստիարակին 'ի պատիւ եղած արտայայտութեանց:

Տակաւին երկու ամիս առաջ բազմախօսակ ու ծերունազարդ ուսուցչուհւոյ մը յորելեանը տօնեցինք այս սրահին մէջ. հոն ու խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: Հոս եկած էինք երկա՛ր երկա՛ր տարիներու յաջնաջան վատակը պսակելու, մեր սրբտիւն երախտագիտութեամբ և նիւթական օժանդակութիւններով ամօքելու անոր տարիներու եւ մտաւոր տանջանքին ներքեւ ընկճուած ու պարտուած մարմինը:

Այսօր եկած ենք հոս քաջալերելու և մեր վրաստանութիւնը, համակրութիւնը յայտնելու ուրիշ վատակաւոր ու հելինալաւոր ուսուցչի մը Պ. Գ. Մեսրոպի անձին և գործին: Այս երկույթները, մեր քի այս տօնախմբութիւնները զիս եւ ինծի հետ ալ մէն հայ անհատի սիրտը և հոգին կը հրճուեցնեն:

Այս երեկոյ ուրեմն համախմբուած ենք հոս. սիրելի վաստակաւոր եւ ուսուցիչ Պ. Գէորգ Մեսրոպ, յայտնելու Ձեզի մեր շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը այն բազմազան զոհողութիւններուն համար, որոնց փորձութիւնները կրելով ձեր անձին վրայ, կտրած անցած էք Ովկիանոսները. վստահութիւն եւ հաւատք ունենալով ամերիկայհայութեան սրտին. բարի տրամադրութիւններուն եւ ազգասիրական ոգոյն: Շնորհակալութիւն ձեզի որ չէք ընկեր-կիր դժուարութիւններու առջեւ, ու կ'ուզէք ի գլուխ հանել ձեր առաջադրած գործը. ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ, ՀԱՅ ԱԶԳԻ:

Կը խնդրենք ձեզմէ. սիրելի եւ մեծավաստակ ուսուցիչ, որ մեր գորովի ու դուրգութեանքի ողջոյնները տանիք ձեր հաստատութեան մէջ խնամուած ու դաստիարակուած մեր հայ տղաքներուն, որոնք պատիւը եւ փառքը պիտի կազմեն վաղուան Հայութեան:

ՏԻԱՐ Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՃԱՌԷՆ

Շատ ուրախ եմ որ պատեհութիւն կ'ունենամ այսօր ներկայ գտնուելու այս հաւաքոյթին որ կազմակերպուած է ի պատիւ դաստիարակութեան եւ ի պատիւ արդիւնաւոր դաստիարակի մը: Շատ անգամներ կը սարքուին յարգելի ազգայիններուդ կողմէ ընկերական հաւաքոյթներ եւ թէյասեղաններ, բայց քիչ անգամ պատեհ առիթ կ'գտնուի յանուն դաստիարակութեան եւ դաստիարակ-գործիչի մը հաւաքոյթ սարքելու:

Ահա այսօր մեր մէջը, մեզ հետ ունինք իբրեւ հիւր, ազնիւ անձնաւորութիւն մը, ճշմարիտ դաստիարակ մը, որուն ի յարգանս կը տրուի այս թէյասեղանը:

Պր. Գէորգ Մեսրոպ, յարգելի բարեկամս եւ պաշտօնակիցս, իր կոչումին հետեւելով ընդգրկած է կրթ. ասպարէզը: Ինչ որ հոս կուզեմ ըսել իր մասին, ոչ թէ իր համբաւին յենելով կ'ըսեմ, այլ այն ծանօթութեամբ եւ գործակցութեամբ զոր ունեցած ենք ի միասին միեւնոյն ասպարէզին մէջ ընդերկար: Ձեզի

եւս ծանօթ է իր կրթ. գործունէութիւնը, օգտակար եւ գնահատելի արդիւնքներովը: Պաշտօնավարած է յաջողութեամբ եւ արդիւնաւոր կերպով Կ. Պոլսոյ այլ եւ այլ կրթ. բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ, յօրինած է նաեւ մեր դարաւոր ու պատկառելի եկեղեցւոյ, հաստատեալց առաքելական եկեղեցւոյ պատմութեան դասագրքեր, որոնք ընդունելութեան արժանացած են, թէ՛ դպրոցականներու եւ թէ՛ չափահաս դարգացած անձերու համար իսկ օգտակար եղած են:

Չբաւականալով իր այս բեւմաւոր գործունէութեամբ հաստատած է երեք տարիներէ ի վեր Մեսրոպեան ձեմարանը, ուր անկաշկանդ ու լայնօրէն կարող կ'ըլլայ ընդարձակել իր կրթ. գործունէութիւնը եւ Պուլկարահայ դպրութիւն ազգային դաստիարակութեան մը առաւելութիւնները:

Այսպիսի ձեռնարկի մը պատճառած հոգերը, ծանր պատասխանատուութիւնը եւ հիմնական զոհողութիւնները ծանօթ են մանաւանդ այսպիսի կրթական անհատական հաստատութեան մը պահպանման եւ վարչութեան փորձառութիւնը ունեցողներուն:

Վերջացնելով, կը փափաքեմ իմ բարեմաղթութիւններս ներկայացնել ազնիւ Բարեկամիս, Պր. Գէորգ Մեսրոպի, իր կրթ. հաստատութեան զարգացման եւ իր արդէն արդիւնաւոր գործունէութեան եւ յարատեւութեան եւ յաջողութեան համար:

Գ Է ՈՐ Գ Մ Ե Ս Ր Ո Պ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Ծանօթ.— Ստորև կը գնենք Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ» թերթին մէջ (թիւ 1301) հրատարակուած յօդուածէ մը մէկ քանի հատուածներ: Այս յօդուածը խմբագրուած է հայ կրթական մշակութեան մէկը, գիտակցօրէն ծանօթ կրթական հաստատութեան մը արժէքին ու դժուարութիւններուն՝ մանաւանդ օտար հողի վրայ:

Գէորգ Մեսրոպ մեր այն նուիրուող մտաւորականներէն է, որոնք Հայ ժողովուրդին սպասն սցող ամէնէն սարգախելի օրերուն իսկ, Հայ ցեղի պատմութիւնը սորվեցուցին սերունդին, անոր տունին Հայ ոգին եւ անոր մէջ անշէջ ու վառ պահեցին Յեզին Զայնը:

Պ. Գէորգ Մեսրոպ չափերու նման չէր կրնար մնալ Կ. Պոլիս եւ 1922-ին իբրեւ կամաւոր արտօրական մը կուգար ազատ շունչ մտնել Պուլկար հողի վրայ, ուր Ֆիլիպէի մէջ գնահատելի դաշխարը յղայու հաստատել ձեմարանը՝ հայրենաշինութեան վսեմ գործին սատարելու բաղձանքով: Հայրենիքը շինելու համար, անպայման պէտք է պատրաստել ապագայ սերունդը, որ է այսօրու մանկուկներ եւ պատանիներ: Հայ դրպոցն է որ իսկական Հայու նկարագիրը պիտի չինէ. առանց ազգային դաստիարակութեան Հայ տղաքը օտար վարժարան յանձնել, կը նշանակէ զայն հեռացնել իր ազգէն եւ խաղալ ցեղին ճակատագրին հետ: Ամէն կողմ կան ու կը մնան «երեսուն արծաթ»ով իրենց զաւկին հոգին վաճառող ծնողներ իրենց քրթին տակ հայ կրթական հաստատութիւններ գտնելով հանդերձ: Այդ կարգի ցեղին դոյութեան թշնամիներ չեն ուզեր ըմբռնել թէ՛ ազգային աւանգուրիւններ, ուրոյն լեզու եւ ազգային իսեալ պէտք է եւ չկայ ժողովուրդ մը որ կարենայ ապրիլ առանց այդ հոգեբանական հզօր ազդակներուն: Պէտք է խորասուզուիլ մեր խորքերուն մէջ, հարցաքննել ինքզինքնիս, փնտռել մեր հարազատ խելութիւնը: Ահա Մեսրոպեան ձեմարանի գլխաւոր նըստաւանդներէն մին եւ հետապնդած ուղղութիւնը:

Հիմնարկութեան բուն թուականը կարելի է նկատել 1922 Վեկոնմբեր. իսկ 1923 Օգոստոսին առաջին անգամ բացած է իր դուռները եւ աշխատանքի սկսած: Ան՝ մասնաւոր արժանագրով պատշոնապէս նանչցուած է Պուլկար պետութեան:

Մօտ երկու տարի Ֆիլիպէի մէջ 100-120 դիւետիկ եւ ցեղեկայ աշակերտներով պահեց իր գոյութիւնը, եւ յետոյ գանադան պատճառներով՝ ստիպուեցաւ փոխադրուիլ Սօֆիա-Բալլիօ, 1925 Սեպտեմբերին:

Միս մինակ, անվկանդ եռանդով եւ յամառ աշխատանքով գործին փարած, բոլոր խոչընդոտներուն կուրծք տուած, այսօր վեց ամբողջ տարիներէ իվեր կը շարունակէ, դադութներու համար, միայն փրկարար կրթական գործը: Յարդ երեք անգամ տուած է չըջանաւարտներ եւ այս տարի եւս կրկին 17 երկսեռ աշակերտներ պիտի աւարտեն կրթաբանի ուսումնական շրջանը:

Ներկայ շատ աննպաստ պայմաններու մէջ ձեմարանի վեց տարուան գոյութիւնը, ինքնին, պէտճախօս փաստ մըն է, Գէորգ Մեսրոպի նախաձեռնող ոգին եւ յամառ ու անվճառ կամքին:

Գէորգ Մեսրոպի այս հաստատութիւնը իր կեանքն է, հոգին է, կրթական այս մշակը իր կենդանութեան յարգողներ, պէտք է ամէն կերպով ղգնութեան փութան. դադադներու վրայ եղած դժուարներն ու գնահատութիւնները չեն որ հոգեկան ըստ փոխանք կը պատճառեն իսկական աշխատաւորին եւ հանրութեան նուիրուած մարդուն:

Այսօր աւելի քան երեք մեր ցեղային վերածնութիւնը տարրեր պահանջներ ունի. հայրենիքը իր զաւակներէն կը պահանջէ՝ ամէնէն աւելի՝ հայրենապատշոնքիւն, բոլոր ուժերը ի սպաս դուռնելու են անոր գոյութեան եւ բարգաւաճման ու զօրացման: Ահա թէ ինչո՞ւ պէտք է գուրգուրանք ձեմարանի նըման կրթական հաստատութիւններու վրայ եւ քաջալերենք եղած ձեռնարկները:

ՈԼՆԵԿԻ

Վեներսիկ 6 Ապրիլ 1929

ՅԱՐԳԵԼԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ ՅՈՒԵԼԻՆԱԿԱՆ

Կը փութամ խառնել եւ ես իմ սկար ձայնս այն մաղբանքներուն՝ որոնք այսօր կ'ըլլուն իմ սիրելի հայրենակից Գեորգ Մեսրոպի Յոբելիական հանդեսին առջին:

25 տարի ազգին ծառայող մը՝ արժանի է ամեն տեսակ փառաբերութեան նոյն ազգին կողմէ. եւ Գեորգ Մեսրոպ՝ այդ բազմադիւն յոգնաբեղուն անձը՝ որ անխոնջ եւ ժիր կ'աշխատի հայ ազգին բեկորները ընտիր անհասներ դարձնելու, հայ անունը պահելու, օտար երկիւնքներու տակ՝ հայ ազգութիւնը պահպանելու, պէտք է որ տօնուի ամեն արժանաւորութեամբ, որպէս զի աւելի եւս եռանդնաւորուած՝ շարունակէ իր բռնած ազգօգուտ ուղին, գրական թէ դաստիարակչական ասպարեզներուն մէջ փառքի դափնիներ վասկելու: Կը մաղբեմ իրեն երկայն եւ երջանիկ տարիներ, յոգուտ հայ ազգին եւ հայ գրականութեան:

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0229218

28 20

28-30

11 0 50

3p m

46.165

